

ANNEX I

BEGREPER I FORBINDELSE MED RISIKOVURDERING OG -HÅNDTERING

Dette er en liste over begreper som ofte brukes i forbindelse med risikovurderinger og risikohåndtering.

Konsekvens: Mulig følge av en uønsket hendelse. Konsekvenser kan uttrykkes med ord eller som en tallverdi for omfanget av skader på mennesker, miljø eller materielle verdier. Konsekvensen måles gjerne i forhold til et forvaltningsmål. I noen tilfeller er konsekvens uttrykt ved hjelp av en indikator, i andre tilfeller må dette uttrykkes eksplisitt. Et eksempel er på en indikator er gjennomsnittlig antall lus per fisk. I dette tilfelle kan konsekvensen deles inn i kategorier basert på antall lus. For eksempel kan kategori 3, ”betydelig”, i en risikomatrix være terskelverdien for tillatt antall lus.

Forvaltningsmål: Overordnede politiske mål gjerne operasjonalisert til å være målbare. For eksempel har vannforskriften konkrete mål for god vannkvalitet.

Problemeier: Problemeier er den som eier problemet, dvs. den som myndighetene holder ansvarlig for forurensningen/påvirkningen. Dette vil i første rekke være forurenser, men kan også være grunneier eller andre som kan holdes ansvarlig etter forurensningsloven.

Proxy: En størrelse som kan representere et større hele. Ofte er det vanskelig å tallfeste den egentlige effekten man er bekymret for. Da prøver man å finne noe som er målbart og som best mulig kan gjenspeile effekten man er ute etter å måle. For eksempel er antall lakselus på villfisk en proxy for dødeligheten grunnet lakselus.

Reversibilitet: Muligheten for reversering av en risiko eller en effekt. For eksempel er det mulig å reversere risiko for lakselus, men villaksen som er smittet kan ikke avluses.

Risiko: Ofte definert som ”sannsynlighet x konsekvens”. Dette forutsetter at størrelsene sannsynlighet og effekt kan kvantifiseres. Innen risikorådgivning for fiskeri, havbruk og økosystem er det ikke vanlig at noen av disse størrelsene kan kvantifiseres, men problemet blir løst ved at eksperter (og ev. interesseparter) rangerer sannsynlighet og alvorlighetsgrad, for eksempel fra 1 til 5, i de ulike problemstillingene. Risikoanalyse: Systematisk fremgangsmåte for å beskrive og/eller beregne risiko.

Risikoanalysen utføres ved kartlegging av uønskede hendelser, årsaker til og konsekvenser av disse.

Risikobærer: Det/den som en bestemt risiko går ut over. F.eks. i problematikken rundt lakselus er det først og fremst vill laks og sjørøret som er risikobærere, men også til en viss grad oppdrettsfiskerier pga. lavere velferd. Man kan også si at oppdretteren er en risikobærer.

Risikofaktor: Dette har tre vanlige, ulike betydninger: 1) Risikogenerator, 2) terskelverdi som indikerer uakseptabel verdi av en effekt, eller en proxy av effekten og 3) faktorer som bidrar til økt risiko, men som hver for seg ikke nødvendigvis er en risikogenerator.

Risikogenerator: Årsaken til en fare/det som genererer en fare. F.eks. er lus i oppdrettsanlegg en risikogenerator for vill laks og ørret.

Risikoreduserende tiltak: Tiltak med sikte på å redusere sannsynligheten for og/eller konsekvens av uønskede hendelser.

Risikovurdering: Sammenligning av resultater fra risikoanalyser med definerte akseptkriterier for risiko.

Tema: Kort og generelt hva saken gjelder. F.eks. ”dødelighet av vill laks og ørret pga. smitte av lakselus”.

Tidsaspekt: Når gjelder risikoberegningen for? Vil risikoen vedvare uten tiltak eller er det en spesiell hendelse som gjør at risikoen er høy et begrenset tidsrom? Er det mulig å redusere risiko umiddelbart med tiltak, eller vil det uansett ta lang tid? Disse aspektene kan forsterke eller redusere risiko i en risikovurdering.

Tilstand: Hvordan tilstanden er i forbindelse med en eller flere effekter, gjerne sammenholdt med en målsetting. I tilfeller man har definert tilstandskategorier, bruker man disse. Ellers prøver man å gi relevante opplysninger etter beste evne. Det vil være nyttig i begge tilfeller å si noe om utviklingen fra foregående år. Hvis man kan si noe om utviklingen fremover, tas også dette med. Tilstander uttrykkes ofte via en proxy. For eksempel kan man kategorisere tilstanden til villaksen i Hardangerfjorden med undersøkelser av gjennomsnittlig antall lakselus på smolt på vei ut av fjorden i forhold til terskelverdier,

om antallet har økt og om man regner med at problemene vil være delvis løst følgende år.

Tiltak: Tiltak fra industriens eller forvaltningens side for å redusere risiko, enten ved å redusere sannsynligheten for at noe inntreffer eller ved å redusere effekten av konsekvensen.

Usikkerhet: Avvik mellom den informasjon som er nødvendig for å ta en sikker beslutning og den tilgjengelige informasjon. Dette kan være en kvantitativ differanse (ofte statistisk uttrykt ved persentiler), kvalitativ (kunnskapshull) eller begge deler (da vil ikke det kvantitative representere hele usikkerhet).